

NOVI PODATAK ZA BIOGRAFIJU PETRA HEKTOROVIĆA

STJEPAN PLANČIĆ

U kampanilističkim polemikama iz prošlog stoljeća, vođenim između Starograđana i Hvarana o pitanjima da li se stari Pharos nalazio na položaju sadašnjeg Staroga Grada ili na položaju sadašnjeg grada Hvara, te da li se Petar Hektorović rodio u Starom Gradu ili u gradu Hvaru, raspravljalo se i o mjestu pjesnikove smrti i o mjestu gdje je pokopan.¹ To se raspravljalo, uzgred, i u nastavku polemike o rodnom mjestu pjesnikovu, vođene poslije drugog svjetskog rata između Antonina Zaninovića i Petra Moscatella.²

Polemike iz prošlog stoljeća bile su često nekritične i sadržavale su često samo tvrdnje bez oznake izvora. Poslijeratni radovi osnovani su uglavnom na dedukcijama, pozivanjem na pojedine dijelove Hektorovićeve »Ribanja i ribarskog prigovaranja«, na Vetranićevu poslanicu »Vlasteostvu hvarskom«, na Kavanjinovu »Povist vanjelska . . .« itd.³ Međutim do danas nije poznat nijedan dokumenat, kojim bi se nesumnjivo moglo dokazati rodno mjesto pjesnikovo, a tako ni mjesto u kojem je umro i gdje je pokopan. Matica rođenih i krštenih i matica umrlih, u kojima bi to bilo zabilježeno, nema.

Ne upuštajući se u pitanje utvrđenja rodnog mjesta pjesnikova, pokušat ću da na osnovu jednog arhivskog dokumenta utvrdim gdje je pjesnik pokopan. To utvrđenje moglo bi da nam dade vjerojatan odgovor i na pitanje u kojem je mjestu umro.

Skoro svi dosadašnji pjesnikovi biografi slažu se u tvrdnji da je Hektorović pokopan u Starom Gradu, i to u crkvi sv. Petra, ali nijedan od njih ne navodi nikakva dokaza, na osnovu kojeg bi to bio utvrdio. Vjerojatno su tu tvrdnju preuzeli od Šime Ljubića, koji u pjesnikovu životopisu navodi da je pokopan u crkvi sv. Petra »pri velikom oltaru«, te

¹ Antonin Zaninović u svojem radu »Gdje se rodio Petar Hektorović« — Građa za povijest književnosti Hrvatske, knj. 17 — 1949, naveo je literaturu o tim polemikama.

² A. Zaninović, *ibid.*

Petar Moscatello: »Oko rodnog mjesta Petra Hektorovića«, Hrvatsko kolo br. 2 — 1952.

A. Zaninović: »Oko rodnog mjesta Hektorovića — osvrt na članak prof. Petra Moscatello o mojoj radnji »Gdje se rodio Petar Hektorović«, Hrvatsko kolo br. 7-8, 1952.

³ *Ibidem.*

nadodaje: »kao što on sam bješe u svojoj oporuci odredio«,⁴ ne navodeći nikakva stvarnog dokaza.

Petar Kuničić piše da je posljednji od Hektorovića, Matij, u svojoj oporuci naredio da ga poslije smrti polože u »Petrov grob, što se nalazi iza kora sa strane epistole«, ali ne navodi gdje je tu oporuku vidio, ni gdje se ona nalazi. Kuničić je čak vršio u crkvi i iskapanja, nakon kojih je ustvrdio da je našao pjesnikov grob. Međutim, grob koji je iskapanjem našao, kao što i sam priznaje, nema nikakva natpisa ni oznake,⁵ pa stoga ni ta tvrdnja nije osnovana na sigurnom dokazu.

Zaninović u svojoj polemici s P. Moscatellom navodi: »Istina je da je pjesnik u svojoj oporuci naredio da bude pokopan u dominikanskoj crkvi sv. Petra muč. u Starigradu, ali je gosp. profesor morao znati da je pjesnik u istoj svojoj oporuci odredio, da ako umre u gradu Hvaru, bude ondje pokopan »gdje je naš grob«, a to je već spomenuti grob njegova oca Marina. Prema jednom spomeniku, koji ću doskora objelodaniti, čini se da je pjesnik bio pokopan upravo u tom očevu grobu u Hvaru, a ne u svome grobu u Starigradu.«⁶

Do danas Zaninović obećani rad nije objavio.

Ostatak arhiva porodice Hektorović, koji se čuvao u pjesnikovu dvorcu »Tvrđalj« u Starom Gradu, i koji je — kako Zaninović ističe u bilješkama svoje radnje u Građi 17—1959 — dobrim dijelom propao, otkupila je 1951. godine Jugoslavenska akademija znanosti i umjetnosti u Zagrebu za Historijski institut u Dubrovniku, gdje se i danas nalazi.

Pregledavajući ostatak tog arhiva u svrhu njegove inventarizacije, naišao sam na jednu u dvoje pregiblenu pergamentu veličine 47 × 33 cm (donjeg desnog ugla u dužini od 21 cm i srednjoj visini oko 8 cm nema).⁷ Na njoj su u unutrašnjem tekstu rukopisom ispisani mjeseci i dani smrti pojedinih članova porodice Hektorović. Kod nekih je naveden sat i povod smrti (bolest ili nesretni događaj), a kod nekih i misni zavještaji. Iz toga se vidi da je služila prvenstveno kao podsjetnik na dane u kojima je trebalo obavljati obrede zadušnica. Kasnije je vjerojatno upotrebljena za korice fascikla jedne parnice.⁸ Pergamena nosi naslov »Anniuersarij«.⁹

⁴ Šime Ljubić, Petar Hektorović. 1. Život. — Stari pisci hrvatski, knjiga VI — 1874.

⁵ Petar Kuničić: »Petar Hektorović, njegov rod i Tvrđalj — Starogradske i hvarske uspomene« — Dubrovnik, 1924., str. 86.

Slazem se sa A. Zaninovićem da je ova knjiga pisana »sa dosta netočnosti i sa više neosnovanih tvrdnja« (bilješka 20. u radnji »Gdje se rodio Petar Hektorović«), ali bih napomenuo da je Kuničić sigurno imao arhiv porodice Hektorović pred sobom i da su mnoge njegove nove tvrdnje osnovane na dokumentima iz tog arhiva, u što se svatko može uvjeriti kad pregleda arhiv.

P. Kuničić: »O grobu Petra Hektorovića, »Novo Doba« Split 10. i 11. VII 1923. godine, VI br. 156 i 157.

⁶ A. Zaninović, vidi bilješku 3.

⁷ Arhiv porodice Hektorović. Historijski institut Jugoslavenske akademije znanosti i umjetnosti u Dubrovniku, broj privremenog inventara I — 112.

⁸ Na prvoj polovici poledine tintom je pisan natpis: »N Pietro Ettore il Vecchio Co Palladin La Casa et Horto à Lesina«, dok je na drugoj strani natpis: Casa a Lesina« i još neke bilješke, koje nemaju veze sa sadržajem pergamene.

⁹ Anniversario = godišnjica, god. »Anniversario de'morti = dan smrti u godini.

Pisana je kursivnom humanistikom XVIII stoljeća, nesumnjivo rukom Mark-Antuna Hektorovića, javnog notara u Starom Gradu i jednog od pjesnikovih nasljednika.¹⁰ Dio arhiva porodice Hektorovića, koji se odnosi na XVIII stoljeće, sadrži skoro isključivo Mark-Antunove rukopise. Ti rukopisi su identični s »Annuersarijem«. Dokaz da je »Annuersarij« pisao Mark-Antun nalazimo i u samom njegovu sadržaju, jer on bilježi svoje srodstvo s pojedinim umrlim članovima porodice.¹¹ Pergamena dakle potiče sigurno iz XVIII stoljeća. Datumi smrti pojedinih članova porodice raspoređeni su po mjesecima.¹²

Podatak, koji nas ovdje zanima, odnosi se na pjesnika Petra Hektorovića. (1487—1572). Ispod oznake mjeseca »Marzo« upisano je do-slovce:

»13 Il qu Sig^r Pietro Hettoreo costruttore di Tuardagl et fideicomit:^{te}«¹³

(= 13 Il quondam Signor Pietro Hettoreo costruttore di Tuardagl et fideicomitente«)

Neposredno iznad ovog upisa, možda nešto kasnije, nadodan je slobodnijim rukopisom i bljedom tintom, manje vidljiv i manje jasan od ostalog teksta ovaj upis:

»15 Il qu Sr Petr^o infratt^o si trova s^o la tauoletta dalli RR PP di S Pr^o Martire a C. V^a«¹⁴

(= 15 Il quondam Signor Pietro infrascritto si trova sotto la tauoletta dalli Reverendi Padri di San Pietro Martire a Città Vecchia«).

Uspoređujući ostale, slobodnije i sa manje pažnje u istom arhivu pisane rukopise spomenutog Mark-Antuna Hektorovića, može se utvrditi da i ovaj naknadni upis potiče od njegove ruke.

¹⁰ Kada se Mark-Antun Hektorović rodio, dosad nije ustanovljeno. Prema P. Kuničiću (u knjizi navedenoj u 5. bilješci) umro je 1766. god. Bio je sin Matija Hektorovića, također javnog bilježnika u Starom Gradu. Ovaj je prema bilješci, koju sam našao u jednoj parnici iz istog arhiva, umro u Starom Gradu 20. IV 1704. god. To stoji i u ovoj pergameni u dijelu označenom mjesecom travnjem (»Aprile«). Mark-Antun je, dakle, živio negdje vjerojatno od kraja XVII stoljeća do 1766. god.

¹¹ »Genaro 7 Il qu Sr Ant^o Hettoreo qu Hettor' Avo di me Marc' Ant^o Hettoreo mori alli 7 del d^o Mese l'ano 1678«

»Aprile 20 Il qu Sr Don Mattio mio Padre che Pretò dopo morta la sm^a q Sa Germ^a sua Con^e e Mia Madre ...« itd.

¹² »Genaro«, »Febraro«, »Marzo«, »Aprile«, »Maggio«, »Giugno« ispunjeni su podacima, »Luglio« nema podataka, »Agosto«, »Settembre« i »Ottobre« također su ispunjeni. »Novembre« je samo dijelom ispunjen, jer fali komad pergamene. Zbog toga nema ni podataka za prosinac (»Dicembre«).

¹³ Upis u slobodnom prijevodu glasi: »13 Pokojni gospodin Petar Hektorović graditelj Tvrdalja i fideikomitent (osnivač fideikomisa)«.

¹⁴ Upis u slobodnom prijevodu glasi: »15 Pokojni gospodin Petar niže upisan nalazi se ispod poda od opeka u crkvi velečasnih otaca svetog Petra Mučenika u Starom Gradu«.

Datum 15 u ovom upisu, za razliku od datuma 13 u prvom upisu je zbog toga što je 13. III pjesnik umro, a vjerojatno 15. pokopan.

Prema glosariju Pietro Sella, Glossario latino-italiano — Stato della chiesa — Veneto, Abruzzi, Città del Vaticano MDCCCCXLIV, tavoletta = matone piano = pod od opeka. Stare crkve su u jednom dijelu vjerojatno bile popođene opekama, pa će biti bila i ova u Starom Gradu.

To je, dakle, nesumnjiv dokaz da je pjesnik pokopan u Starom Gradu, i to u dominikanskoj crkvi sv. Petra Mučenika. Taj dokaz je doduše iz XVIII stoljeća, dakle mlađi je gotovo dva stoljeća od dana pjesnikove smrti, ali nema nikakva razloga da posumnjamo u njegovu tačnost.

Poznato je da je porodica Hektorović imala svoju kapelu i više grobnica baš u toj crkvi.¹⁵ Sam pjesnik u svojoj oporuci (dio od 18. II 1559. god.) spominje svoju grobnicu u istoj crkvi, koja da se nalazi kod glavnog oltara.¹⁶ Bilješka Mark-Antuna Hektorovića, jednoga od poznijih nasljednika pjesnikovih, odnosi se, dakle, sigurno na ovu grobnicu. Doduše, godinu dana prije pjesnikove smrti Turci su po drugi put napali otok Hvar, provalili i u Stari Grad i oštetili crkvu sv. Petra. Međutim, Hektorovićeva kapela s grobnicama bila je nakon oštećenja popravljena. Kuničić bilježi da je to učinila pjesnikova unuka Julija, kćerka njegove vanbračne kćeri Lukrecije, koju je potonju on bio imenovao svojom

¹⁵ a) P. Kuničić u svojoj knjizi »Petar Hektorović, njegov rod i Tvrđalj« na str. 33 donio je in extenso spis Fr. Jurja, priora dalmatinskog dominikanskog provincijalata, kojim dozvoljava pjesniku Hektoroviću da popravi od vode oštećeni grob što ga je sagradio za sebe i svoju majku u crkvi sv. Petra M. u Starom gradu.

Taj spis se doista nalazi u arhivu porodice Hektorovića u Historijskom institutu u Dubrovniku, br. privr. inventara I-140.

b) Ivan-Franjo Hektorović pok. Antuna u svojoj oporuci učinjenoj u Starom Gradu 1. V 1950. god. određuje:

». et quando li accade passar dalla presente alla miglior uitta uole che il suo corpo sia sepolto nella Chiesa di Santo Pietro nella lor sepoltura . . .«

(Arhiv porodice Hektorović — Historijski institut u Dubrovniku — privr. inventar br. I-141).

c) Antun Hektorović pok. Ivan-Franja u svojoj oporuci učinjenoj u Starom Gradu 16. V 1671. određuje:

». e quando gli accaderà passar della presente alla miglior vita uole che il suo corpo sia sepolto qui nella Chiesa di Santo Pietro Martire nella sua sepoltura appresso l'Altar maggiore . . .

(Arhiv porodice Hektorovića — Historijski institut u Dubrovniku, privr. inventar br. I-142.)

d) U papirnatom kodeksu s računskim bilješkama Matije Hektorovića, oca Mark-Antunova, ima i ova zabilješka:

»1678 Città Vecchia 7 Gen.

Il Sign. Ant^o Hettoreo qu Sr Hettore padre di me Mattio Hettoreo passò da questa a vita migliore la notte dopo il giorno d'Epifania venendo il di 7 Genajo 1678 à mezza notte in cà, il suo Cadavere fu sepolito nella chiesa di San Pietro Martire in una delle nostre sepulture cioè in quella ch'è della parte dell'Evangelio sotto l'Altar maggiore, ove puochi mesi prima furono sepelite tre mie creature . . .«

(Arhiv porodice Hektorovića — Historijski institut Dubrovnik, privr. inventar br. I-8.)

e) Isti Matij Hektorović u svojoj oporuci od 7. VIII 1701 god. određuje: » . . . Il corpo alla Madre Terra, che intendo sia sepolito in una delle mie sepulture nella Capella Maggiore della Chiesa di S. Pietro Martire, cioè in quella, ch'è dal lato d'Evangelio di quell'Altare ove giaciono le ossa delli piu stretti miei congiunti, et se fino al mio obito non fossero nella sepultura stessa poste le ceneri d'Hettore Z. Paolo mio figlio, che s'attrovano al presente in deposito nel Campanile, intendo siano uotate nel tempo stesso della mia sepoltura, giacendo in quelle della Signora Gerolima Doimicia sua Madre fu leggitima mia consorte et di diversi suoi fratelli et sorele . . .«

(Arhiv porodice Hektorovića — Historijski institut u Dubrovniku, privr. invent. I-143.)

¹⁶ Oporuku je objavio in extenso Šime Ljubić. Stari pisci hrvatski knj. V. — 1874.

Sl. 1 — Zapis o grobu Petra Hektorovića

Sl. 2 — Ulomak nadgrobne ploče Hektorovićeve porodice

nasljednicom-plodouživateljicom.¹⁷ U dvorištu dominikanskog samostana uzidan je ulomak razbijene nadgrobne ploče s ostatkom natpisa:

H
HECTO
HICJA

Kuničić smatra da je pripadao grobnici pjesnika i njegove majke.¹⁸ Iako nepotpune, riječi tog ulomka nesumnjivo upućuju da je to dio nadgrobne ploče sa jednog od grobova porodice Hektorović. Da li je baš pripadao grobnici pjesnika i njegove majke, do sada nije utvrđeno. Nije međutim isključeno da buduća arheološka iskapanja ili pak slučajni nalaz ostalih dijelova ovog natpisa ne dokažu da je ovo ulomak baš one nadgrobne ploče o kojoj govori Kuničić. Stil slova, po mišljenju C. Fiskovića, upućuje na XVI stoljeće, dakle na vrijeme u kojem je živio pjesnik, koji je najvolio da natpisima ovjekovječi i sačuva mnogu uspomenu na sebe, svoj rad i rod.

Utvrđeno je, dakle, gdje je pjesnik pokopan, ali sad bi trebalo znati u kojem je mjestu umro. U svojoj već spomenutoj oporuci, napisanoj u Starom Gradu, on određuje: » . . . Poi del corpo mio ordino al seguente modo: se mi accaderà morire in questo luogo, che sia sepolto nella chiesa di s. Pietro martire nella mia sepultura appresso l'altar grandio. Se veramente in Liesena nova, che sia sepelito nella chiesa di S. Stefano, dove è nostra sepultura appresso l'altar del sacratissimo corpo di Christo; et se in qualche altro luogo, o in patria, o fuor di quella, che sia posto in deposito et poi portato et sepelito nella chiesa di S. Pietro martire, come sopra ho ordenato . . .«¹⁹

Pjesnik, dakle, određuje samo dvije crkve, u kojima želi da bude pokopan: onu u Starom Gradu, ako umre u tom mjestu ili u bilo kojem mjestu u domovini ili van nje, te onu u gradu Hvaru, ako umre u tom mjestu. Očito je da prednost daje crkvi u Starom Gradu, a to je i prirodno. U njemu je proveo skoro čitav svoj život. Tu je sa zanosom i stvaralačkom ljubavlju sagradio svoj »Tvrđalj«, kojega izgradnja je i bila neposredan povod njegovu pjesničkom spjevu »Ribanje«²⁰ i koji mu bijaše najmilija zabava, tišina, mir i uživanje.²¹ Ta izgradnja (»mie fabriche«), kako kaže u svojoj vizionarskoj poslanici V. Vanettiju,²² potpuno ga je obuzela (»totalmente tutto occupato«). —

Utvdili smo da je pjesnik zaista pokopan u starogradskoj crkvi. Prema tome isključeno je da je umro u gradu Hvaru, jer da je u Hvaru umro, bio bi u njemu i pokopan. Da je umro u nekom mjestu van Staroga Grada, morao bi, prema oporučnoj odredbi, da bude prenesen u Stari

¹⁷ P. Kuničić, »Petar Hektorović njegov rod i Tvrđalj« str. 47.

¹⁸ Ibidem, str. 87.

¹⁹ Š. Ljubić, vidi bilješku 16.

²⁰ Cvito Fisković: »Hektorovićev Tvrđalj«, Bulletin Instituta za likovne umjetnosti Jugoslavenske akademije znanosti i umjetnosti, Zagreb, god. V br. 2 — 1957.

²¹ Grga Novak: »Hvar kroz stoljeća«, Zagreb 1960.

²² Stari pisci hrvatski, knj. VI — 1874. str. 178.

Grad. Taj prenos bio bi sigurno vezan za izvjesnu pogrebnu svečanost, jer se radilo o vrlo uglednom i onda najbogatijem vlastelinu otoka Hvara i čitave hvarske komune. Prenos i sahrana bez sumnje bi se spominjali u hvarskim pisanim spomenicima. Barem bi se spominjali u brojnim parnicama, koje su poslije smrti pjesnikove bile nastale između njegovih nasljednika kad su se otimali za njegovu bogatu ostavštinu, jer bi se bili navodili i troškovi s tim u vezi. Ali o tome nigdje spomena! Treba stoga kao jedino vjerojatno smatrati da je pjesnik umro u onom gradu u kojem je pokopan, a to je Stari Grad, omiljelo mjesto njegova prebivanja, koje je svojom tišinom najviše prijalo njegovoj životnoj sabranosti.

Zusammenfassung

NEUE DATEN ZUR BIOGRAPHIE PETAR HEKTOROVIĆ

Der Todeszeitpunkt des kroatischen Dichters Petar Hektorovićs (1487—1572), sowie auch der Ort seiner Bestattung waren bisher sehr straittig, weil die Wissenschaftler, trotz aller bisgerigen Forschungen, diese Umstände dokumentarisch nicht feststellen konnten.

Inzwischen fand der Verfasser dieses Aufsatzes ein aus XVIII Jahrhundert stammendes Pergamentdokument in welchem er auf beide Fragen unzweifelhafte Antwort gefunden hat. Es befand sich im Familienarchiv des Dichters Hektorović im Schlosse »Tvrdalj« in Stari Grad auf der Insel Hvar (Lesina) und wurde kürzlich von der Jugoslavischer Akademie der Künste und Wissenschaften für ihr Historisches Institut in Dubrovnik abgekauft.

Das genannte Dokument ist mit der Aufschrift »Anniuersarij« betitelt und diente lediglich als ein Gedenkbuch in welchem Mark-Antun Hektorović, einer von den späteren Nachfolger des Dichters, eigenhändig die Todestage aller Familienmitglieder eintrug um die Seelenmessen für die Verstorbene rechtzeitig lesen zu lassen.

Aus einer solchen Anmerkung hat der Verfasser feststellen können, dass sich die Ruhestätte des Dichters Hektorović im Stari Grad und zwar in der Kirche Sankt Petar des Märtyrers befindet.

Nachdem der Dichter Hektorović in seiner letztwilligen Verfügung Stari Grad als Ort seiner Bestattung bestimmt hat, und zwar für dem Fall dass er in dieser Stadt, oder irgend einen anderen Ort seiner Heimat oder ausserhalb dieser Sterben sollte, und die Stadt Hvar bloß für dem Fall dass er in dieser Stadt sterbe, ist der Verfasser, im Zusammenhange mit der obengennater Tatsache, das der Dichter in Stari Grad begraben wurde, zu dem zweifellosen Beschlusse gekommen, dass der Dichter Petar Hektorović in demselben Orte, dass heisst in Stari Grad auch gestorben ist.